

Experiment ve filosofii

Ve vědách (zejména přírodních) musí být experiment náležitě promyšlen a připraven tak, aby vědec vždy co nejpřesněji věděl, co (v jeho rámci) dělá. A v té přípravě vlastně staví otázku, na kterou má experiment odpovědět. Odpovědí mu je výsledek, který předvídá jako jeden z možných dvou (jen zřídka z více možných); pokud je výsledkem něco zcela nepředvídaného (nebo nesmyslného, tj. nedávajícího smysl), je to dokladem nesprávně koncipovaného experimentu (nebo jinak řečeno: nesprávně položené otázky). Ve filosofii je tomu naopak: otázky jsou kladeny tam, kde si je obvykle nikdo neklade, a výsledky jsou nepředvídatelné, protože každá předběžná či zatímní odpověď vždycky otvírá otázky nové, málokdy třeba jen tušené, když je položena otázka. Zatímco ve vědách se tážeme po tom, co může rozmnožit naše poznatky, naše vědění, filosof klade otázku tam, kde se dosud domníval vědět. Patočka to zkrátil v tom smyslu, že filosof že jde kupředu, když couvá, zatímco přírodovědec k dosavadnímu svému vědění přidává další poznatky. Experiment je něco jako tážení: vědec se táže, aby se něco nového dozvěděl, zatímco filosof se táže, aby lépe porozuměl svému přístupu, tedy také svému tážení. Zatímco vědec co nejpřesněji naplánuje svůj experiment, aby zjistil, co to udělá, filosof experimentuje sám se sebou, tj. je připraven se nechat zatáhnout do tážení dál a dál, aby zjistil, co to udělá s ním samým a s jeho myšlenkovým vybavením. Filosof nemůže čekat, že dostane odpověď tak, jako ji dostane experimentující vědec, ale musí do myšlenkového experimentu sám vstupovat a na své štouravé otázky sám odpovídat tím, že se táže dál a dál.

(Písek, 121116-1.)